

Halupka Rešetar Szabina<sup>1</sup>

doi: 10.19090/gff.2016.1.133-151

Odsek za anglistiku

UDK: 811.511.141'367.663.3:811.163.41'367.663.3

Filozofski fakultet Univerziteta u Novom Sadu

Originalni naučni rad

Primljeno: 22. 6. 2016.

Prihvaćeno: 8. 11. 2016.

## MAGYAR IGEVONZATOK SZERB KÖZEGBEN<sup>2</sup>

A Kárpát-medencében kisebbségben élő magyarok nyelve bizonyos mértékben a többségi nyelv hatása alá került, és gyakran másként beszélnek a nyelvet, mint az anyaországban élő egynyelvű magyarok, hiszen a domináns nyelv szabályainak alkalmazása a másik nyelvben nyilvánvaló a nyelv minden szintjén, legfőképp lexikai szinten. Jelen tanulmányban a szerb, mint domináns nyelv hatását vizsgálom a vajdasági magyar diákok nyelvhasználatában, méghozzá az igevonzatok szempontjából, hiszen, annak ellenére, hogy az anyanyelv struktúráit elsajátítja a gyerek 10–12 éves koráig, a környezetnyelv hatására gyakran normától eltérően kezdi használni azokat, ami a nyelv rendszerének a módosulásához vezet(het). A kutatás célja megtudni 1) milyen mértékben hat a szerb ige vonzatstruktúrája a hasonló magyar szerkezetekre azokban az esetekben, amikor a két nyelv igéi más mondat szerkezetet kívánnak, 2) különbözik-e ezen befolyás mértéke az általános és középiskolás diákok, ill. az egyetemi hallgatók anyanyelvhasználatában, valamint 3) milyen tényezők befolyásolják a két grammatika interferenciáját, ill. a szerb nyelvre jellemző vonzatok használatát a magyar nyelvben. A kutatást Újvidéken végeztem, teszt formájában, melyet magyar ajkú, ill. magyarul tanuló bilingvális diákok és egyetemi hallgatók tölthettek ki. A teszt olyan véletlenszerűen felsorolt mondatpárokat tartalmazott, melyekben a két nyelv igéi különböző módon viselkednek, pl. az adott igének mindkét nyelvben határozói vonzata van, de a vonzatok a két nyelv vonatkozásában szerkezetileg különböznek, vagy pl. a magyar igék olyan határozói vonzatokat tartalmaznak, amelyek szerb fordításban tárgyi vonzatként realizálódnak. A feladatokban szereplő vonzatokat zárójelben adtam meg, a diákoknak kellett ezeket megfelelő módon a mondatba illeszteni. A kutatás eredménye arra utal, hogy a szerb nyelv hatása egyre csökken és a magyar nyelv normájától eltérő válaszok száma nem fokozódik sem gyakorisági, sem súlyossági szempontból, azonban ez nagyrészt az adatközlők megoszlásának következménye.

Kulcsszavak: igei vonzatszerkezet, igei vonzat, interferencia, szerb nyelv, magyar nyelv, nyelvi kontaktus.

### BEVEZETÉS

Vajdaság heterogén nemzeti és nyelvi közösség Szerbiában. A Szerb Köztársaság Alkotmánya szerint Szerbiában a szerb a hivatalos használatban

<sup>1</sup> halupka.resetar@gmail.com

<sup>2</sup> A tanulmány a Szerb Köztársaság Tudományügyi és Technológiai Minisztériuma 178002 számú projektuma keretében készült és elhangzott a budapesti Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Karának szervezésében megtartott Nyelvelmélet és kontaktológia 3. című konferencián, 2015. novemberében.

levő nyelv, az alkotmány azonban mégis szavatolja a nemzeti kisebbségek nyelvhasználati jogait, de ezekre a Vajdasági Autonóm Tartomány Alapszabálya, valamint a tartományi jogalkotó határozatok fektetnek sokkal nagyobb hangsúlyt. Előírják, hogy Vajdaság területén a többségi szerb nyelv mellett hivatalos használatban van még a magyar, a szlovák, a horvát, a román, valamint a ruszin nyelv is (Vajdaság Autonóm Tartomány Statútuma, 26. szakasz, vö. Lulić, 2013: 184). Vajdaság multikulturális közegét a nyelvi sokszínűség is tükrözi, és bár a felszínen talán nem tűnik úgy, szinte minden településen lehet hallani különböző nyelvű beszédet. Nyilvánvaló, hogy az együtt élő, s használt nyelvek kölcsönösen hatnak egymásra, így a vajdasági magyar nyelv is olyan kontaktusváltozatnak minősíthető, mely a kétnyelvűség alacsonyabb-magasabb szintjén álló, az idegen államnyelv hatása alatt élő kisebbségi közösség kontaktusváltozata, szaknyelven állami nyelvváltozat (Kiss, 2013: 85). Az idegen állami fennhatóság és a kisebbségi közösségek emiatt történő kétnyelvűvé válásának a következtében, az anyanyelvi nyelvhasználatban változások következnek be, amelyek szétfejlődéshez, vagy akár nyelvcserehez is vezethetnek (Kiss, 2013: 85). Ugyanakkor, viszont, ha a másik nyelv hatására történő botlást sok beszélő követi el rendszeresen, „a közösség fokozatosan mintegy hozzászokhat az új alakulathoz, amely így beépülhet az adott nyelvváltozat, ill. nyelv rendszerébe, s idővel normatívvá válhat” (Lanstyák, 2000: 192). Ekkor, viszont, már nem interferenciajelenségről, hanem kölcsönzésről beszélünk.

A többségi nyelv hatása leginkább lexikai szinten nyilvánul meg, de ezenkívül számos alaktani, mondattani és hangtani jelenség is magyarázható a másik, vagy domináns (ez esetben a szerb) nyelv kontaktushatásával. Dolgozatomban a környezetnyelv befolyása alatt történő anyanyelvi standard vonzattól való eltérést kutatom, mely a nyelv rendszerének változásához vezet(het)ő mondattani jelenség.

### A VONZATOK ÉS A VONZATHASZNÁLAT

Mint hangsúlyozza Lanstyák (Lanstyák, 2000: 217), „a nyelvek között feltűnő különbségeket tapasztalunk a tekintetben, hogy a szintagmák alaptagjaként szereplő igéhez, melléknévhez, vagy főnévhez milyen raggal ellátott névszók kapcsolódhatnak meghatározó tagként”, és ezek is lehetőséget teremtenek az interferencia, vagy a kölcsönzés jelenségére.

A strukturális leírás a mondat bővítményei közül azokat az elemeket tekinti vonzatoknak „[...] amelyeket ugyanazon mondat valamelyik elemének szótári reprezentációja a saját vonzataként azonosít” (Komlósy, 1992: 313). Az elemek egy része megszabja, hogy milyen lehet a környezetük – ezeket régenseknek nevezzük. Az egy-egy mondaton belül előforduló régens valamely követelményeit kielégítő nyelvi egységet az adott régens vonzatának nevezzük.

A szerb–magyar interferencia problémakörének tudományos elemzésével többek között az újvidéki Bölcsészettudományi Kar szakemberei is foglalkoztak. A magyar és szerbhorvát nyelv igevonzatainak kérdését Mikes Melánia és Junger

Ferenc (Mikes–Junger, 1979), Silling István (Silling, 1979), Andrić Edit (Andrić, 1995; 2000; 2003; 2004a; 2004b), valamint Katona Edit (Katona, 2002; 2010; 2013) is taglalja. Mikes és Junger (Mikes–Junger, 1979) arra a következtetésre jutottak, hogy amennyiben a szerb vagy a magyar nyelvben az ige többféle vonzatot is engedélyez (pl. tárgyi és határozói is), legtöbb esetben azt használják az adatközlők, amely mindkét nyelvben lehetséges (pl. mindkét nyelvben határozói vonzat). Interferencia leginkább azokban az esetekben észlelhető, amikor a hasonló jelentésű igék a szerb nyelvben különböző vonzatot igényelnek, pl. a gyereket kérte – molila je dete, de \*a gyereket könyörögte – preklinjala je dete). Silling (Silling, 1979) szerint a szerbhorvát igei csoportnak a magyar igei csoportra gyakorolt hatása kisebb azokban az esetekben, ha a helyes magyar megfelelő igekötős ige, ill. az interferencia nagyobb abban az esetben, ha a helyes és a helytelen példa csak az igekötő megléte, ill. hiánya tekintetében különbözik egymástól, mint akkor, ha a helyes és a helytelen példa között eset tekintetében is különbség van. Hasonlóképpen, az általános iskola negyedik osztályos tanulóival végzett kutatása során Andrić (Andrić, 2003) is megállapítja, hogy a szerb nyelv hatása az igevonzatok terén jelentős, de hozzáteszi, hogy az eredmények alakulásában a lakosság nemzeti összetételének is van jelentősége, hiszen a feladatokat azok a diákok oldották meg legjobban, akik többségi magyarlakta településeken élnek. Három vajdasági általános iskola felső tagozataiba járó diákok magyar iskolai dolgozatfüzeteinek vizsgálata alapján Andrić (Andrić, 2004a) leszögezi, hogy nagyon gyakori a helytelen igevonzatok használata is a szerb szerkezetek hatására. Katona Edit (Katona, 2002; 2010) az igevalenciát szerb–magyar viszonylatban vizsgálja a magyar nyelvben fellelhető interferenciajelenségekből kiindulva. Különösen jelentős e szempontból Katona Edit 2013-ban megjelent kötete, mely a gimnazisták és egyetemi hallgatók frazeológiai kompetenciáját is tanulmányozza. Az említett tanulmányok alapján vizsgáltam meg én is a környezetnyelv befolyása alatt történő anyanyelvi standard vonzattól való eltérést, mely a jelen dolgozat tárgya. A kutatás célja, meg tudni:

- (1) milyen mértékben hat a szerb ige vonzatstruktúrája a magyar szerkezetekre azokban az esetekben, amikor a két nyelv igéi más szerkezetet kívánnak,
- (2) különbözik-e ezen befolyás mértéke az általános és középiskolás diákok, ill. az egyetemi hallgatók anyanyelvhasználatában, valamint
- (3) milyen tényezők befolyásolják a két grammatikai rendszer interferenciáját.

#### AZ ADATKÖZLŐK

Adatközlőimet egy 255 tagú tanuló-, ill. egyetemi hallgatócsoport képezte, akik a magyar és szerb nyelv vonzásterületén élnek Vajdaságban. Közülük mintegy 116 diák újvidéki (heterogén környezet, a lakosoknak csupán 6% magyar ajkú), 109 él heterogén nyelvi közösségben, ill. olyan környezetben, ahol az emberek

közötti érintkezés leginkább szerb nyelven történik. Csupán 30 adatközlő él homogén magyarulakta környezetben. Korcsoportonként és lakhely szerint a következőképpen alakult az adatközlők száma:

	Ált. iskolások	Középiskolások	Egyetemi hallgatók	összesen
újvidéki	77 (95%)	39 (27%)	-	116
heterogén	4 (5%)	100 (69%)	5 (17%)	109
homogén	-	6 (4%)	24 (83%)	30
összesen	81	145	29	255

1. táblázat: Az adatközlők lakhely szerinti megoszlása

Valamennyi adatközlő magyar ajkú, egy részük diák az újvidéki általános iskolák egyikének felső tagozatában (N=81), vagy a gimnáziumban ill. az egészségügyi szakközépiskolában (N=145), a többiek az Újvidéki Egyetem Bölcsészettudományi Karának hallgatói (mindössze 29 adatközlő).

Az adatközlők területi megoszlását, valamint a települések demográfiai adatait az alábbi táblázat szemlélteti:

	Lakosság összetétele %-ban (M:Sz) <sup>3</sup>	Összesen
Újvidék	6:74	116
Temerin	28:68	59
Óbecse	45:43	10
Szenttamás	28:60	7
Tiszakálmánfalva	31:59	5
Piros	13:75	4
Gombos	54:14	4
Torontálvásárhely	53:33	3
Maradék	24:60	3
Pétervárad	3:70	2
Nagykikinda	13:75	2
Nagybecskerek	15:71	2
Kamanc	2:79	2
Ókér	7:73	1
Szabadka	33:30	1
Bácsföldvár	46:44	1
Zombor	6:68	1

<sup>3</sup> Az oszlopban csak a magyar és a szerb ajkú lakosság aránya szerepel, a többi etnikai csoport adatait nem szemléltetem.

Veternik	2,5:81	1
Csonoplya	15:71	1
<b>Összesen heterogén</b>		<b>109</b>
Topolya	60:29	5
Kishegyes	87:7	4
Zenta	78:13	4
Egyházaskér	92:3	2
Ada	83:10	2
Bácsfeketehegy	62:17	2
Mohol	62:32	1
Oromhegyes	96:1	1
Orom	94:2	1
Péterréve	71:21	1
Magyarkanizsa	87:8	1
Felsőhegy	97:1	1
Horgos	84:7	1
Pacsér	60:29	1
Csantavér	92:3	1
Ludas	87:3	1
Törökfalva	97:1	1
<b>Összesen homogén</b>		<b>30</b>
<b>Összesen adatközlő</b>		<b>255</b>

2. táblázat: Az adatközlők megoszlása korcsoport és lakhely szerint

A tanulók közül tehát mindegyik magyar anyanyelvű, arra a kérdésre pedig, hogy vajon egyaránt tudják-e használni a magyar és a szerb nyelvet (azaz önértékelésük szerint kétnyelvűek-e),<sup>4</sup> a megkérdezett általános iskolás diákok 79%-a igennel válaszolt, akárcsak a középiskolások 72%-a, míg az egyetemi hallgatóknak mindössze 65%-a vallja magát kétnyelvűnek – ez persze nagyrészt attól függ, hogy heterogén vagy homogén környezetben élnek-e (ill. annak a következménye, hogy az egyetemi hallgatók főleg homogén magyarul beszélő helységekből származnak). A kétnyelvűek nagy része gyerekkora óta beszél mindkét nyelven – a kétnyelvű diákok 76, ill. 80%, valamint a kétnyelvű egyetemi hallgatók 68%-a. A korábbi hasonló kutatásokkal (Mikes–Junger, 1979; Silling, 1979) összhangban megvizsgáltam azt is, hogy az adatközlők kinek a társaságában használják a magyar, ill. a szerb nyelvet, és hogy milyen mértékben vannak kitéve a hozzájuk mindkét nyelven eljutható információknak. E szerint a

<sup>4</sup> Grosjeanhoz hasonlóan, a kétnyelvűséget a jelen tanulmányban is holisztikusan értelmezzük, meghatározása a nyelvek használatára helyezi a hangsúlyt, nem pedig a nyelvhasználók nyelvtudás-szintjére. Más szóval, „a kétnyelvűség két (vagy több) nyelv rendszeres használatát jelenti, és a kétnyelvűek azok az emberek, akiknek a mindennapi életben szükségük van mindkét nyelvre (vagy többre), és ezeket használják is.” (Grosjean, 1992: 51)

következésképpen oszlanak meg adatközlőim: míg az alábbi táblázatban szereplő első három helyzet kisebb vagy nagyobb mértékben vonatkozik az adatközlők három csoportjára, szembeötlő az a tény, hogy mindhárom csoportban a kommunikáció családi körben legtöbb esetben csak magyar nyelven folyik, míg a szerb csak a családon kívül használatos.

	Ált. iskolások	Középiskolások	Egyetemi hallgatók
a családban mindenkivel magyarul és szerbül beszélnek	13%	15%	17%
a család egyes tagjaival magyarul, másokkal szerbül beszélnek	25%	12%	10%
a család minden tagjával magyarul beszélnek, de egyes tagokkal szerbül is	18%	16%	24%
a család minden tagjával csak magyarul beszélnek, szerbül csak családon kívül	44%	56%	48%

3. táblázat: Az adatközlők megoszlása a magyar ill. szerb nyelv használatának szempontjából

Jelentős szempontnak számít az információszerzés nyelve is. Megvizsgáltam, hogy az adatközlők milyen nyelven olvasnak újságot, milyen nyelvű rádióadást hallgatnak, ill. milyen nyelvű televízióműsört néznek. A különböző korcsoportba tartozó adatközlők nem tértek el lényegesen egymástól, hiszen legtöbbjük mind magyar, mind szerb nyelvű forrásból szerzi információit, valamivel kevesebben kapnak több információt magyar nyelven, mint szerb nyelven, a diákok kis százaléka szerez több információt szerbül, az adatközlők elenyésző száma pedig elsősorban más nyelvű információknak van kitéve (pl. angol). Az információszerzés nyelve tehát nem bizonyult meghatározó lényegű szempontnak.

	Ált. iskolások	Középiskolások	Egyetemi hallgatók
többnyire magyar nyelven	27%	39%	41%
többnyire szerb nyelven	14%	9%	-
mindkét nyelven	56%	50%	59%
más nyelven	6%	2%	-

4. táblázat: Az információszerzés nyelve szerinti megoszlás

Az adatok alapján azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a gyermekkorukban kétnyelvűvé vált tanulók közül (összesen 163) legtöbben a családon belül csak magyarul beszélnek (66 adatközlő), információikat pedig mindkét nyelven (97 adatközlő), ill. többnyire magyar nyelven (34 diák) szerzik. A mindkét nyelven

történő információszerzés egyébként általánosságban is érvényes erre az adatközlőcsoportra, amint azt az alábbi táblázatba foglalt adatok is igazolják:

	Információszerzés			
	Többnyire magyar nyelven	Többnyire szerb nyelven	Mindkét nyelven	Más nyelven
a családban mindenki magyarul és szerbül beszélnek	3	6	23	4
a család egyes tagjaival magyarul, másokkal szerbül beszélnek	3	13	18	1
a család minden tagjával magyarul beszélnek, de egyes tagokkal szerbül is	4	3	18	1
a család minden tagjával csak magyarul beszélnek, szerbül csak a családon kívül	24	3	38	1

5. táblázat: A kétnyelvű adatközlők megoszlása a családon belüli nyelvhasználat és az információszerzés szempontjából

### IGEI VONZATOK A MAGYAR ÉS A SZERB NYELVBEN

A korábbi kutatásoktól eltérően, amelyek az adatközlők recepcióját vizsgálták (l. pl. Mikes–Junger, 1979; Silling, 1979; Andrić, 1995; 2000; 2003; 2004a; 2004b), e tanulmány céljaként a diákok produkciójának vizsgálatát tűztem ki. Ezért a teszt nem olyan mondatpárokból állt, melyek közül az egyik normatív, a másik viszont a normától eltér és a szerb ige szerkezetet tükrözi, és az adatközlők feladata nem az volt, hogy bekarikázzák azt a mondatváltozatot, amelyet használják/használnák. Ehelyett a teszt olyan magyar nyelvű mondatokat tartalmazott, amelyekben a két nyelv igéi különböző módon viselkednek, pl. az adott igének mindkét nyelvben határozói vonzata van, de a vonzatok más jellegűek, vagy pl. a magyar igéhez határozói vonzat járul, míg szerb megfelelőjének vonzata tárgyként realizálódik.

A kutatás első lépését az olyan vonzatos igék kijegyzetelése képezte Mikes és Junger (1979) tanulmányából, valamint a *Szerb–magyar igei vonzatok szótárából* (Burzan–Petrović–Vajda, 1992), melyek különböző módon viselkednek a két nyelvben, azaz más-más mondat szerkezetet követelnek meg. Ezt követően, a mintegy 95 kijegyzetelt igét csoportokra osztottam, attól függően, hogy milyen viszonyban áll a régens és vonzata a két nyelvben. Ennek alapján a következő relációkat vizsgáljuk:

1. az ige mindkét nyelvben határozói vonzato(ka)t igényel, de ez(ek) nyelvenként eltérő(ek). E relációnak három változata lehetséges (MH:SZH, l. a 6. táblázatot)
2. a magyarban az ige határozói vonzatot igényel, a szerbben viszont tárgyi vonzatot (MH:SZT)

3. a magyarban az ige tárgyi vonzatot igényel, a szerbben viszont határozói vonzatot (MT:SZH)

4. a magyarban az ige egyetlen (tárgyi vagy határozói) vonzatot igényel, a szerbben lehetséges a határozói és a tárgyi vonzat is (1:2).

A felsorolt relációkat a következő táblázatban szemléltetjük:<sup>5</sup>

1 MH:SZH (62) <sup>5</sup>	a. Mindkét vonzat határozó, de nyelvenként eltérő jellegű (55)	törődik vmivel/ vkivel Comitativus/ Instrumentalis	brinuti se o čemu/o kome Locativus
	b. A magyarban egy határozói, a szerbben egynél több határozói vonzat lehetséges (3)	bővelkedik vmiben Inessivus	obilovati u čemu/čime Locativus/ Instrumentalis
	c. A magyarban egynél több határozói vonzat lehetséges, a szerbben viszont csak egy határozói vonzat (4)	segít vkinek/vkin Dativus/ Superessivus	pomoći kome Dativus
2 MH:SZT (14)	A magyarban határozói a vonzat (logikai de nem formai tárgy), a szerbben a vonzat (formai és logikai) tárgy	incselkedik vkivel Comitativus	zadirxivati koga Accusativus
3 MT:SZH (16)	A magyarban tárgyi a vonzat, a szerbben határozói	utál vmit Accusativus	gnušati se čega Genitivus
4 1:2 (3)	a. A magyarban tárgyi a vonzat, a szerbben lehet határozói vagy tárgyi	megkínál vkit vmivel <sup>6</sup> Accusativus (Instrumentalis)	ponuditi koga čime/ šta kome Accusativus (Instrum.) / (Accusativus) Dativus
	b. Határozói : határozói vagy tárgyi	belefog vmibe Illativus	započeti šta/s čim Accusativus/Instrum.

6. táblázat: A magyar és szerb vonzatos igék tipológiája

A következő lépés a teszt összeállítása volt. Összesen 19 igére kerestem példamondatot az interneten (leginkább újságcikkekből), méghozzá nyolc igére az első csoportból, hatra a második, háromra a harmadik csoportból és kettőre a negyedik csoportból. A példamondatokat véletlenszerűen soroltam fel, az adatközlőknek pedig azt az utasítást adtam, hogy egészítsék ki a mondatot a zárójelben megadott szó megfelelő alakjával, pl. A szerelem mindig *szembenéz* \_\_\_\_\_ (a végzete).

<sup>5</sup> A zárójelben megadott szám Burzan–Petrović–Vajda (Burzan–Petrović–Vajda, 1992) szótárából kölcsönzött vonzatos igék e csoportba tartozó számára utal.

<sup>6</sup> Ha elhagyjuk e három valenciájú ige igekötőjét, a vonzatok megváltoznak mindkét nyelvben: *kínál vmit* (Acc) *vkinek* (Dat), ill. *nuditi šta* (Acc) *kome* (Dat), és a két ige vonzatstruktúrája ekkor megegyezik.



## A KUTATÁS EREDMÉNYE

A kutatás eredményét a következő táblázat mutatja, amelyben az adatokat egyrészt régens-vonzat reláció szerint, másrészt pedig az adatközlők csoportja szerint elemeztem a két nyelvben. A „magyar” oszlopba a normatív válaszok aránya került, „szerb”-bel jelöltem a szerb vonzatszerkezetet tükröző válaszokat, melyek az interferencia lehetőségére utalnak, míg a többi normától eltérő választ az „egyéb” kategóriába soroltam:

	Általános iskolások			Középiskolások			Egyetemi hallgatók		
	magyar	szerb	egyéb	magyar	szerb	egyéb	magyar	szerb	egyéb
1	25%	26%	49%	48%	19%	33%	56%	15%	29%
2	37%	23%	40%	60%	10%	30%	71%	10%	19%
3	64%	2%	34%	89%	-	11%	95%	1%	3%
4	69%	17%	14%	90%	1%	8%	100%	-	-

7. táblázat: A kutatás eredménye régens-vonzat és adatközlőcsoport szerint

Bár a fenti táblázatban a feladatcsoportonkénti átlageredményeket adtam meg, nyilvánvaló, hogy a normatív válaszok száma növekszik az adatközlők életkorával, ugyanakkor a szerb nyelv hatása csökken, akár csak az egyéb normától eltérő válaszok száma. Ám a helyzet nem ilyen egyszerű, ugyanis azt a tényt is figyelembe kell venni, hogy az általános iskolásoknak 95% újvidéki (heterogén környezet), a középiskolás adatközlők mintegy 83%-a szintén heterogén nyelvi környezetben él, ahol a magyar nyelv kisebbségi nyelvként használatos csupán, míg az egyetemi hallgatók 83%-a homogén magyaralkta környezetből származik. Ezt a tényezőt is figyelembe kell venni az eredmények vizsgálásakor. Emellett, a fenti táblázatból az is kiderül, hogy az egyazon reláción belüli feladatok között lényeges különbség figyelhető meg a normatív és normától eltérő válaszok között, pl. az általános iskolásoknak csupán 5%-a írta azt, hogy *A városelnök szívből gratulált a sportolónak az eredményhez*, míg a többiek olyan szerkezetet használtak amelyre nem a szerb nyelv hatott. Ezek arra utalhatnak, hogy az adatközlők nem ismerik a kérdésben forgó igét (és vonzatszerkezetét), ez azonban aligha tartható valószínűnek, hiszen a *gratulál* ige igen gyakori.<sup>7</sup> Ugyanakkor viszont, a szerb nyelv hatása igenis érezhető a *jelentkezik (vkinél)* és a *felesel (vkivel)* ige esetében, ahol a diákoknak több, mint a fele a szerb nyelvre jellemző szerkezetet használta (*jelentkezik valakinek*, valamint *felesel valakinek*). Ugyanez vonatkozik a középiskolás adatközlőkre is. Az imént említett két ige esetében itt is észlelhető a szerb nyelv hatása, viszont ennél mindkét adatközlőcsoportra jellemzőbb, hogy egyes igék vonzatszerkezetét nem ismerik, vagy tévesen sajátították ezt el, pl. *érdeklődik a sportok iránt/felől/után* helyett az adatközlők

<sup>7</sup> A tesztelt igék gyakoriságát fontos volna ellenőrizni gyakorisági szótárban. Szintén fontos volna elvégezteni a tesztet egy-egy hasonló életkorú egynyelvű magyar kontrollcsoporttal is, hogy lássuk, van-e különbség, és ha igen, mi és mennyi. Egy ilyen kutatás már tervben van.

a vonzatot nominativusban írták, vagy accusativusi, sőt inessivusi raggal látták el (*a sportok, sportokat, sportokban*), a *gratulál az eredményhez* (allativus) helyett sokan causalis ragot használtak (*az eredményért*), az *ítélkezik a koponya tartalma felett* névutós szerkezet helyett az adatközlők zöme a vonzathoz superessivus, instrumentalis, vagy egyéb ragot csatolt (pl. *tartalmán, tartalmával*), stb. Az egyetemi hallgatók csak a *felesel* ige esetében éreztetik a szerb nyelv hatását, bár a *felesel -nek* és *-vel* vonzatos példák Hegedűs (Hegedűs, 2012) szerint több nyelvjáróterületen is jelentkeznek (előbbieket a Tisza vonalától északra és keletre, utóbbiak a Tisza vonalától nyugatra), tehát nemcsak a Vajdaságban és semmiféleképpen sem csak a szerb nyelv hatására.

A 2. csoportba tartozó igék esetében is nagyon hasonló a helyzet. Az adatközlők mindhárom csoportjában jelentős mértékben érezhető a szerb nyelv befolyása, pl. a delativusi *csodaszerről álmodik* helyett a vonzat gyakran accusativusi raggal jelentkezik a tesztkben (*csodaszert*), valamint az instrumentalis ragos *mivel fűt* helyett inkább accusativus ragos *mit fűt* írják az adatközlők. A példamondatonkénti elemzésből azonban az is kiderül, hogy pl. az egyetemi hallgatók nagy részének sem mindig tudatos a nyelvhasználata az igevonzatok terén, hiszen pl. az *érvel* ige esetében még ebben az adatközlőcsoportban is a tesztek 72%-ában a *mellett* névutós, ill. az instrumentalis ragos vonzatszerkezet helyett accusativusi vagy egyéb ragos vonzat szerepel (a diákoknál az esetek 77, ill. 91%-ban volt normától eltérő a válasz).

A szerb nyelv hatása alig érezhető azokban az esetekben, amikor a magyar ige tárgyi vonzatot követel meg, a szerb nyelvben viszont a vonzat határozói (3. ige-csoport). Bár az általános iskolások többsége a normától eltérő választ adott az *irigyeli Washington nagy vonzerejét* esetében, ahol az accusativus ragos vonzat helyett gyakran nominativus, instrumentalis, ill. dativus ragos vonzat szerepel (*vonzereje, vonzerejével, vonzerejének*), a középiskolások és egyetemi hallgatók zöme normatív választ adott. Végül, a 4. csoportba tartozó igék közül csak két példa volt a tesztkben (*takarékoskodik az ivóvízzel, megkínálta sütivel a rendőrt*), és ezek nem okoztak különösebb nehézséget egyik adatközlőcsoportnak sem.

Az igék szerinti adatbontást a 8. számú táblázatban adom. A világosabb árnyalattal kiemelt adatok esetében lehetséges, hogy a normától eltérő válaszok száma nem utal szükségszerűen a két grammatikai rendszer interferenciájára, viszont, a sötétebb árnyalattal jelölt cellákban szereplő arányok már igen nagy valószínűséggel utalnak a normától eltérő igevonzatok következetes használatára.

	Általános iskolások				Középiskolások				Egyetemi hallgatók			
	magyar	szerb	egyéb	magyar	szerb	egyéb	magyar	szerb	egyéb	magyar	szerb	egyéb
bővelkedik Xben	19%	69%	12%	31%	66%	3%	45%	55%	-			
gyönyörködik Xben	37%	9%	54%	78%	2%	20%	79%	7%	14%			
érdeklődik X iránt/ felől/ után	23%	3%	74%	41%	-	59%	48%	-	52%			
1 vitatkozik Xn/ Xről	58%	3%	39%	97%	-	3%	97%	-	3%			
jelentkezik a Xnél	32%	54%	14%	58%	39%	3%	93%	7%	-			
félkezik X felett	4%	-	96%	3%	1%	96%	7%	-	93%			
gratulál Xhez	5%	8%	87%	19%	1%	80%	31%	-	69%			
felesel Xvel (Xnek?)	28%	59%	13%	56%	44%	-	52%	48%	-			
Xvel/ Xről álmodik	46%	42%	12%	78%	21%	1%	76%	24%	-			
hazudik Xnek	67%	1%	32%	71%	-	29%	86%	-	14%			
Xvel/ X mellett/ellen érvel	-	9%	91%	3%	1%	97%	21%	-	79%			
Xvel fűt	31%	36%	32%	56%	26%	18%	62%	28%	10%			
Xre vállalkozik	36%	6%	58%	72%	1%	27%	97%	-	3%			
hozzászokik Xhez	79%	7%	14%	99%	-	1%	100%	-	-			
irányít Xt	68%	-	32%	88%	-	12%	94%	3%	3%			
siettet Xt	73%	-	27%	92%	1%	7%	93%	-	7%			
irigyel Xt	36%	1%	63%	77%	-	23%	93%	-	7%			
takarékoskodik Xvel	69%	17%	14%	90%	1%	9%	100%	-	-			
4 megkínál Yt Xvel	84%	1%	15%	94%	-	6%	97%	-	3%			

8. táblázat: A normatív válaszok aránya a kutatásban szereplő igék vonzatstruktúráját illetően, régens-vonzat szerinti reláció és adatközlőcsoport szerint bontva

Amint a 8. sz. táblázatban is látható, legtöbb gondot a három névutós vonzattal ellátott ige okozta minden szinten (mindhárom adatközlőcsoportban). Emellett azt is hangsúlyozni kell, hogy bár ez nem derül ki a fenti táblázatban szemléltetett adatokból, amennyiben az igének mindkét nyelvben határozói vonzata van, de azok a két nyelv vonatkozásában szerkezetileg eltérnek (1. sz. ige csoport a 6. sz. táblázatban), az adatközlők hajlamosak a *-nak/-nek* rag használatára (ami a szerb nyelvben gyakran használatos dativus ragjára utal). Ugyancsak érezhető a szerb nyelv befolyása a második ige csoportot illusztráló példákban, főként a legfiatalabb adatközlők feleleteiben. A 3. ige csoport esetében kevesebb standard vonzattól való eltérés észlelhető, s ezek inkább arra utalnak, hogy az általános iskolás diákok nyelvhasználata még nem tudatosodott az igevonzatok terén, hiszen válaszaik jelentős aránya eltér a szerb nyelv normájától is. Végül, a 4. ige csoportba tartozó példákat oldották meg az adatközlők a legnagyobb sikerrel, ami talán azzal magyarázható, hogy a több lehetőséggel rendelkező nyelv esetében a két lehetőség közül az egyik mellett döntenek.

Előíró elemzés után az adatokat statisztikailag is feldolgoztam arra a kérdésre keresve választ, hogy vajon mi játszik meghatározó szerepet a szerb nyelvi interferencia jelentkezésében adatközlőim igevonzat használatakor. Logisztikus regressziós modellt alkalmaztam (Logistic Mixed-Effects Regression). A függő változót binárisan kódoltam és különböző független változók szerepét teszteltem az engem érdeklő probléma kapcsán. Az adatközlők kétnyelvűsége jelentősen befolyásolja az interferencia hatását ( $B = -0.3816$ ,  $z = -2.615$ ,  $p < 0.00892$  \*\*, az outlierok kizárásával  $B = -0.9701$ ,  $z = -4.493$ ,  $p < 7.01e-06$ \*\*\*), ill. a kétnyelvű adatközlőknél nagyobb valószínűséggel jelentkezik a magyar nyelv normájától eltérő és a szerb nyelv normáját jellemző vonzatszerkezet. Hasonlóképpen, a többségi szerb nyelvű környezet befolyása erősebbnek mutatkozik Újvidéken, mint más heterogén, ill. homogén környezetben (a heterogén magyar környezethez viszonyítva a homogén magyar környezet  $B = -0.1632$ ,  $z = -0.852$ ,  $p < 0.394$ , Újvidék pedig  $B = 0.7372$ ,  $z = 5.675$ ,  $p < 1.39e-08$ \*\*\*). Az adatközlők életkora is befolyásolja az interferencia jelentkezését: amint az a fenti adatokból is kiderül, a fiatalabb diákok gyakrabban tükrözik a szerb nyelv szerkezetét a magyarra. A statisztikai analízis eredményei egybeesnek ezzel: annak ellenére, hogy az adatközlők korcsoportonkénti száma nem azonos, megállapítható, hogy legtöbb igevonzattal kapcsolatos eltérést az általános iskolás diákok követték el, a korról viszont a koefficiens abszolút értéke is növekszik, azaz egyre kisebb annak a valószínűsége, hogy az igevonzat a szerb nyelvre jellemző szerkezetben realizálódjék. Ezt illusztrálják az alábbi adatok is:

	B	Z	P
(Intercept) Ált. iskolások	-2.8290	-5.953	2.64e-09 ***
Középiszkolások	-1.0143	-8.285	< 2e-16 *
Egyetemi hallgatók	-1.1324	-5.671	1.42e-08 ***

9. táblázat: A normától eltérő válaszok jelentkezésének valószínűsége az adatközlők korától függően

Az egyéb független változók befolyása a téves igevonzatválasztásra (pl. családon belüli nyelvhasználat, információszerzés nyelve, stb.), valamint azok kölcsönös összefüggése kimutatható ugyan, de a jelen adatokra vonatkozóan az ilyen elemzés nem ad megbízható eredményeket, figyelembe véve az egy-egy csoporton belüli adatközlők heterogén voltát.

### ÖSSZEGRZÉS

A vonzatosság tulajdonsága megköveteli, hogy a régensek mellett meghatározott kategóriájú összetevők legyenek, de amint láttuk, azt is, hogy ezeket az összetevőket a régensük pontos szintaktikai-szemantikai feladatokkal lássa el. Tanulmányomban arra a kérdésre kerestem választ, hogy a Vajdaságban élő és Újvidéken tanuló magyar ajkú diákok és egyetemi hallgatók nyelvhasználatában milyen mértékben érezhető a környezetnyelv befolyása alatt történő anyanyelvi standard vonzattól való eltérés, vagyis hogy milyen mértékben hat a szerb ige vonzatstruktúrája a magyar szerkezetre azokban az esetekben, amikor a két nyelv igéi más-más szerkezetet kívánnak. Amint az a kérdőíves módszerrel összegyűjtött adatokból kiderül, ez a hatás leginkább a legfiatalabb korcsoport válaszaiban érezhető (általános iskolás diákok). Az ilyen eredmény oka feltehetően nemcsak az a tény, hogy ezen adatközlők anyanyelvtudása lényegesen alacsonyabb szinten van, mint a középiskolás diákoké, ill. az egyetemi hallgatóké, bár magát ezt a tényezőt is érdemes volna külön tanulmányozni (l. a 6. sz. lábjegyzetet is). A jelen kutatás eredményeit mindenféleképpen az a tény is jelentősen befolyásolja, hogy az általános iskolás adatközlők majdnem kivétel nélkül Újvidéken élnek (95%), míg a középiskolás diákok jelentős hányada (64%-a) Újvidéken kívüli heterogén környezetben él. Ez azért bizonyul fontosnak, mert egyes kisebbségi magyar környezetben, pl. Temerinben (59 adatközlő ide valósi) a szerb és a magyar lakosság ritkán érintkezik, tehát bár a népszámlálás adatai szerint a lakosságnak csupán 28%-a magyar, a szerb nyelv hatására sokkal kevésbé adódik alkalom egy ilyen környezetben, mint pl. Újvidéken. Szintén jelentősnek vélem hangsúlyozni azt is, hogy az egyetemi hallgatók 83%-t homogén környezetben élők alkották, tehát várhatóan kevésbé érezhető az interferencia náluk. Az eredmények alapján az a következtetés vonható le, hogy ezt a kutatást sokkal több adatközlővel meg kellene ismételni, ily módon a vajdasági nyelvjárások feltérképezéséhez is hozzájárulhatnék.

Azonban a szerb nyelv befolyásánál jelentősebb az az eredmény, hogy mennyire nem tudatos az adatközlők nyelvhasználata az igevonzatok terén. A tanulmány elején kitűzött kérdésekre visszatérve, a kutatás eredményei arra utalnak, hogy a szerb ige vonzatstruktúrájának hatása a magyarra azokban az esetekben észlelhető legnagyobb mértékben, amikor az igének mindkét nyelvben határozói vonzata van, de azok a két nyelv vonatkozásában szerkezetileg eltérnek. Ilyenkor az adatközlők jelentős hányada a szerb nyelvben gyakran használatos dativus raggal látja el a magyar vonzatot. Ugyancsak érezhető a szerb nyelv befolyása abban az esetben, amikor a magyarban az ige határozói vonzatot

igényel, a szerbben viszont tárgyi vonzatot. Ellenkező esetben interferencia nem jelentkezik, hiszen a tárgyi vonzat mindig accusativus raggal bír, és ezt könnyebb elsajátítani, mint a határozói vonzat ragját.

A domináns szerb nyelv befolyásának mértékéről az adatközlők korától függően is jelentős eredményekhez jutottunk, melyek szerint ez a befolyás gyengül az adatközlők korával. Egyrészt ez az eredmény várható, hiszen az életkor során nemcsak a szókincs gazdagodik, de a kreatív mondatszerkesztés is fejlődik, akárcsak az elvont gondolkodásmód is. Másrészt, azonban, a kutatás kiinduló hipotézise az volt, hogy a szerb nyelv hatása egyre fokozódik majd és a magyar nyelv használatában a normától eltérő válaszok száma is növekedni fog, mind gyakorisági, mind súlyossági szempontból, hiszen a korral gyakran együtt jár a családon kívüli kommunikáció, kisebbségi körülmények között pedig a formális nyelvhasználati színterek nyelve többnyire az államnyelv (Kovács Rácz, 2011). Más szóval, egyaránt valószínűnek tartható az a lehetőség is, hogy a familiáris szférából egyre inkább kimozdulva a magyar ajkú diákok nyelvhasználatára fokozottan hatással lesznek a többségi nyelv vonzatstruktúrái is. A jelen kutatás eredményeit ezért nagyon óvatosan kell kezelni, hiszen belőlük nem derül ki, pontosan mi is a normától eltérő válaszok oka: vajon a szerb nyelv hatása-e, vagy pedig a (még) nem tudatos nyelvhasználat az igevonzatok terén.

Harmadsorban, azt a kérdést illetően, hogy vajon milyen tényezők befolyásolják a két grammatika interferenciáját, a statisztikai analízis arra utal, hogy az adatközlők kétnyelvűsége jelentősen befolyásolja az interferencia hatását. Emellett, fontos hangsúlyozni azt is, hogy a többségi szerb nyelvű környezet befolyása erősebbnek mutatkozik Újvidéken, mint más heterogén, ill. homogén környezetben, valamint azt, hogy az életkor is játszik bizonyos szerepet, hiszen, mint láttuk, a fiatalabb diákok gyakrabban tükrözik a szerb nyelv szerkezetét a magyarra.

A fentiekből az a következtetés vonható le, hogy Vajdaságban népszerűsíteni kell az anyanyelv használatát és a kétnyelvűség (v. akár a többnyelvűség) előnyeit. Ezenkívül, nagyon fontos az is, hogy a magyar tanárokat (ill. bármely nyelvet anyanyelvként tanító tanárt) elegendő képesítésben részesítsük ahhoz, hogy felismerjék az interferencia jeleit (függetlenül attól, hogy a környezetnyelv vagy a manapság már világszerte szinte második nyelvnek minősíthető angol nyelv befolyásáról van-e szó) és hogy ki tudják ezeket küszöbölni.

Halupka Rešetar Szabina

#### HUNGARIAN ARGUMENTS IN A SERBIAN ENVIRONMENT

The language of the Hungarian minority living in the Carpathian Basin is influenced, to a greater or lesser extent, by the majority language. Thus, it is not uncommon for this language (or these varieties) to differ from the Hungarian spoken in the mother land and the rules of the dominant language to operate on all levels of the minority language, especially in the lexicon. Based on the production of Hungarian pupils in Vojvodina, the present

study examines the influence Serbian, as the majority language, exerts on Hungarian in the domain of verbal arguments. Namely, even though children acquire the structures of their native tongue by the age of 10–12, they may start using them in a manner which departs from the norm of the native tongue under the influence of the language of their environment (the majority language), which may lead to a change in the system of the native tongue. The aim of the study is to establish (1) the extent to which the selectional properties of Serbian verbs influence the selectional properties of Hungarian verbs when the verbs require a different argument structure (in terms of selectional properties and case assigned to the arguments), (2) whether the extent of this influence is the same in the language use of primary and secondary school pupils and university students, and (3) which factors are responsible for the observed interference of the grammars of the two languages (especially in terms of the case assigned to the internal argument). The research is based on a survey conducted in Novi Sad, Serbia with Hungarian monolingual and Hungarian-Serbian bilingual pupils and university students. The survey contained 19 randomly ordered sentences with verbs which have a different argument structure in Hungarian and in Serbian, e.g. in Hungarian the verb requires a direct object argument, whereas in Serbian it requires an indirect object or vice versa. The arguments were given in parentheses (in Nominative) and the subjects were required to supply the correct form of them, depending on the sentential context.

The results of the research indicate that the influence Serbian exerts on Hungarian in the domain of verbal arguments is indirectly proportional to the age of the respondents, since the number of responses deviating from the norm of Hungarian tends to decrease with age, both in frequency and in graveness. However, such a result is largely the consequence of the distribution of the informants, which could not be controlled for in this study. Therefore, further research is needed to confirm the results of the present study.

Key words: argument structure of verbs, interference, Serbian, Hungarian, contact linguistics.

## GLAGOLSKE DOPUNE U MAĐARSKOM JEZIKU U SRPSKOM OKRUŽENJU

Jezik mađarske manjine u Panonskoj niziji je u manjoj ili većoj meri pod uticajem većinskog jezika pa se neretko dešava da se manjinski jezik (ili njegovi varijeteti) razlikuju od varijeteta koji se govori u Mađarskoj. Uticaj pravila većinskog jezika se uočava na svim nivoima manjinskog jezika, ponajviše na nivou leksike. U ovom radu se proučava uticaj srpskog, kao većinskog jezika, na mađarski na osnovu produkcije maternjih govornika mađarskog u Vojvodini, a u domenu glagolskih dopuna. Naime, iako deca veoma rano usvoje strukture maternjeg jezika, pod uticajem okruženja (većinskog jezika) oni mogu početi da ih upotrebljavaju na način koji odudara od jezičke norme, što vodi ka promenama u sistemu maternjeg jezika. Cilj ovog rada jeste da utvrdi (1) u kojoj meri glagoli srpskog jezika utiču na selekciona svojstva glagola u mađarskom jeziku u slučajevima kada oni zahtevaju drugačiju dopunu (pre svega, u smislu padeža koji se dodeljuje dopuni), (2) da li je ovaj uticaj izraženiji kod učenika ili kod studenata, kao i (3) koji su faktori relevantni za pojavu interferencije gramatika dvaju jezika (naročito u pogledu padeža koji se dodeljuje dopuni). Istraživanje je sprovedeno u Novom Sadu, sa osnovnoškolskim i sredjoškolskim učenicima, te sa studentima kojima je mađarski jezik maternji ili su dvojezični (mađarsko-srpski). Zadatak ispitanika bio je da popune upitnik u kome je dato 19 rečenica sa glagolima koji se po svojim selekcionim svojstvima razlikuju u srpskom i mađarskom jeziku (npr. u

mađarskom glagol zahteva indirektni objekat a u srpskom direktni ili obrnuto). U svakoj od rečenica je dopuna data u zagradama na kraju, a zadatak ispitanika je bio da stave dopunu u odgovarajući oblik, zavisno od rečeničnog konteksta.

Rezultati istraživanja ukazuju na to da je uticaj srpskog na mađarski u domenu glagolskih dopuna indirektno proporcionalan uzrastu ispitanika, budući da se sa uzrastom ispitanika broj odgovora koji odstupaju od norme smanjuje kako u pogledu učestalosti tako i u pogledu težine. Međutim, ovakav rezultat je pre svega posledica distribucije ispitanika, faktora koji se u ovom istraživanju nije mogao kontrolisati, pa su dalja istraživanja neophodna kako bi se potvrdili rezultati ove studije i utvrdili faktori relevantni za pojavu interferencije gramatike dvaju jezika.

Ključne reči: argumentska struktura glagola, interferencija, srpski jezik, mađarski jezik, kontaktna lingvistika.

#### HIVATKOZÁSOK:

- Andrić, E. (1995). A szerb nyelvnek a vajdasági magyar nyelvre gyakorolt hatása. Kassai I. (szerk.). *Kétnyelvűség és magyar nyelvhasználat* Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézetének élőnyelvi osztálya. 235–243.
- Andrić, E. (2000). Közvetlen alaki tükrözés az újvidéki magyarok nyelvhasználatában. Borbély A. (szerk.). *Nyelvek és kultúrák érintkezése a Kárpát-medencében* (11–16) Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézetének élőnyelvi osztálya.
- Andrić, E. (2003). A szerb nyelv hatása a magyar általános iskolás tanulók nyelvére a Vajdaságban, Gábrityné dr. Molnár I. & Mirnics Zs. (szerk.). *Kisebbségi létjelenségek, Szórvány- és szociolingvisztikai kutatások*. Szabadka: MTT Könyvtár. 193–214.
- Andrić, E. (2004a). A vajdasági magyar gyerekek nyelvhasználatában tapasztalható környezet-nyelvi hatásokról. P. Lakatos I.–T. Károlyi M. (szerk.). *Nyelvvesztés, nyelvjárásvesztés, nyelvcseré*. Budapest: Tinta. 153–162.
- Andrić, E. (2004b). Iskoláskori kátnyelvűség Vajdaságban. Papp Gy. (szerk.) *Mi ilyen nyelvben élünk. Nyelvészociológiai és korpuszvizsgálati tanulmányok*. Szabadka: MTT Könyvtár. 249–268.
- Burzan, M., Petrović, V., & Vajda J. (1992). *Srpsko-mađarski rečnik glagolske rekcije = Szerb–magyar igei vonzatok szótára*. Újvidék: Újvidéki Egyetem Délszláv Nyelvek Intézete.
- Grosjean, F. (1992). Another view of bilingualism. Harris, R. J. (ed.). *Cognitive Processing in Bilinguals* Amsterdam: North-Holland. 51–62.
- Hegedűs, A. (2009). Egy kísérlet a nyelvjárások mondattani alapú elkülönítésére. É. Kiss, K.–Hegedűs, A. (szerk.). *Nyelvelmélet es dialektológia*. Piliscsaba: Pázmány Péter Katolikus Egyetem. 163–174.
- Hegedűs, A. (2012). *A vonzatosság a magyar nyelvjárásokban*. Budapest–Piliscsaba: Szent István Társulat.
- Juhász, D. (2001). A magyar nyelvjárások területi egységei. Kiss, J. (szerk.). *Magyar dialektológia*. Budapest: Osiris. 262–324.



- Katona, E. (2002). *Az igevalencia szerb–magyar viszonylatú kontrasztív vizsgálata*. Doktori disszertáció. Újvidéki Egyetem, Bölcsészettudományi Kar.
- Katona, E. (2010). *Nyelvről nyelvre*. Újvidék: Bölcsészettudományi Kar.
- Katona, E. (2013). *Metafora és vidéke. Tanulmányok a kognitív nyelvészet és az írásbeli szövegalkotás vizsgálata köréből*. Újvidék: Bölcsészettudományi Kar.
- Kiss, J. (2013). A regionális nyelvhasználat és a nyelvi kontaktusok. Problémavázlat. Agyagási, K., Hegedűs, A.–É. Kiss, K. (szerk.). *Nyelvelmélet és kontaktológia 2*. Piliscsaba: Pázmány Péter Katolikus Egyetem. 80–94.
- Komlósy, A. (1992). Régensek és vonzatok. Kiefer, F. (szerk.). *Strukturális magyar nyelvtan I. Mondattan*. Budapest: Akadémiai Kiadó. 299–527.
- Kovács Rácz, E. (2011). *Nyelvi attitűdök a vajdasági magyarság körében*. Újvidék: Sajnos.
- Lanstyák, I. (2000). *A magyar nyelv Szlovákiában*. Budapest: Osiris.
- Lulić, E. (2013). Újvidék sétálóutcájának nyelvi tájképe. Fedinec, Cs.–Szoťák, Sz. (szerk.). *Hatérhelyzetek VI. Változó világ – változó közösségek a Kárpát medencében*. Budapest: Balassi Intézet. 177–198.
- Mikes, M.–Junger, F. (1979). *Az igevonzatok. Szerbhorvát-magyar kontrasztív nyelvtan 5*. Újvidék: BTK.
- Silling, I. (1979). Összehasonlító kutatás a magyar és a szerbhorvát igevonzatok köréből. *A Hungarológiai Intézet Tudományos Közleményei* 39–40/XI évfolyam. 123–143.

## FÜGGELÉK: A magyar igevonzatok használatát vizsgáló teszt

### KÉRDŐÍV

Kedves diák/hallgató!

A kérdőív segítségével az igei vonzatokat szeretném vizsgálni az újvidéki és környező településekbeli fiatalok nyelvhasználatában.

1. Hányadikos vagy? (Karikázd be a választ!)

ÁLTALÁNOS ISKOLA	5.	6.	7.	8.	osztálya
KÖZÉPISKOLA	1.	2.	3.	4.	osztálya
EGYETEM	1.	2.	3.	4.	évfolyama

2. Hol élsz? (Írd be a település nevét!) \_\_\_\_\_

3. Anyanyelved (Karikázd be a választ!)

magyar                      szerb                      egyéb \_\_\_\_\_ (Írd be a nyelvet!)

4. Kétnyelvű vagy, tudod-e egyaránt használni a magyar és a szerb nyelvet is?  
(Karikázd be a választ!) igen                      nem

5. Ha ez előző kérdésre igennel válaszoltál, mióta beszélsz mindkét nyelven?  
(Karikázd be a választ!)

gyerekkorom óta      amióta iskolába járok      az utóbbi \_\_\_ évben (Írd be, mióta!)

6. Ha a 4. kérdésre nemmel válaszoltál, mikor kezdted használni a szerbet,  
mint környezetnyelvet? (Karikázd be a választ!)

gyerekkoromban      amikor iskolába indultam      \_\_\_ évvel ezelőtt (Írd be, mikor!)

7. Kinek a társaságában beszélsz magyarul? (Pipázd ki a választ!)

\_\_\_ a családban mindenkivel magyarul is és szerbül is beszélek

\_\_\_ a család egyes tagjaival magyarul, másokkal szerbül beszélek

\_\_\_ a család minden tagjával magyarul beszélek, szerbül pedig csak egyes tagokkal

\_\_\_ a család minden tagjával csak magyarul beszélek, szerbül csak a családon kívül

8. Milyen nyelven olvasol újságot, nézel televíziós vagy internetes műsort,  
hallgatsz rádióadást?

\_\_\_ többnyire magyar nyelven

\_\_\_ többnyire szerb nyelven

\_\_\_ mindkét nyelven

9. Egészítsd ki a következő mondatokat a zárójelben levő szó/szavak megfelelő alakjával, pl. *A szerelem mindig szembenéz a végzetével.* (a végzete)
- a) A Paprikafesztivál második napja is *bővelkedik* majd \_\_\_\_\_ (programok).
- b) Még nem hallottam hangod ezelőtt, csak gyönyörködtem \_\_\_\_\_ (arcod mosolya).
- c) Tíz \_\_\_\_\_ (étterem) irányít a magyar gasztrokirály. Azt mondja, éjjel-nappal dolgozik, de ezt ő nem munkának, hanem hobbinak tekinti.
- d) A fiam \_\_\_\_\_ (a sportok) *érdeklődik*.
- e) Egy kezeden meg tudod számolni, hány képviselő *vitatkozik* nagyon fontos \_\_\_\_\_ (dolgok) a Parlamentben.
- f) Mielőtt berohannál az első intézetbe és jelentkeznél \_\_\_\_\_ (a portás), hogy jöttél kutatni, érdemes végiggondolni, hogy miről is szól a dolgozatod.
- g) Mit tud az ember, hogy ítélni merjen \_\_\_\_\_ (egy koponya tartalma), a maga koponyájának az erejével? (Mikszáth Kálmán)
- h) Barack Obama amerikai elnök nem siettetni csapatai \_\_\_\_\_ (kivonulása) Afganisztánból – jelentette az AP hírügynökség szombaton.
- i) Attól, hogy a szemem hozzászokik \_\_\_\_\_ (a sötét), én még nem tudok.
- j) Ha takarékoskodni szeretnél \_\_\_\_\_ (az ivóvíz), fürdés helyett inkább zuhanyozz és figyelj arra, hogy ne folyasd túl sokáig a vizet.
- k) Tarsoly Csaba üzletember rákellenes \_\_\_\_\_ (csodaszer) is álmódott.
- l) Mindenki hazudik \_\_\_\_\_ (valaki), még az is, aki azt állítja, hogy soha nem teszi ezt.
- m) Az NBC News riportere, Carlo Angerer azt kapta lencse végre, ahogy egy migráns picit *kínálta meg* \_\_\_\_\_ (süti) \_\_\_\_\_ (az egyik rendőr).
- n) A városelnök szívből gratulált a sportolóknak \_\_\_\_\_ (az eredmény).
- o) Elvis, a kis bulldog kölyök, *felesel* \_\_\_\_\_ (anyukája).
- p) Angelina Jolie már csak néhány \_\_\_\_\_ (filmszerep) vállalkozik, utána csak rendezni fog.
- q) Washington nagy \_\_\_\_\_ (vonzereje) a világ összes metropolisa irigyeli.
- r) Itt van Obama teljes beszéde, amivel az \_\_\_\_\_ (iráni megállapodás) *érvelt*.
- s) Mindegy \_\_\_\_\_ (*mi*) *fűt*: erre figyeljen, hogy ne égjen porig a lakás.